

НАПРЯМ 4. ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ЗАСОБІВ ТРАНСЛЯЦІЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ, ФАКТОЛОГІЧНОЇ ТА МЕТОДОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СКЛАДОВИХ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-313-5-11>

ДЕТАЛЬ У ТЕЛЕВІЗІЙНОМУ РЕПОРТАЖІ НА ВОЄННУ ТЕМАТИКУ

Калинів А. Л.

*асистент кафедри радіомовлення і телебачення
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Одним із ефективних комунікативних інструментів телевізійного репортажу є деталізація. «Репортерська деталь – найбільш виразні фрагменти події, прикмети особливої «атмосфери» події, поведінки людей» [2, с. 78], яскрава подробиця, поодинокий факт. З одного боку вона відіграє роль композиційного елементу, з іншого – має функціонально-прагматичне значення, оскільки допомагає донести інформацію до реципієнта та закріпити її у свідомості, виконує функцію аргументації в журналістському тексті. Увага до деталей є однією з ключових жанрових ознак репортажу. «Деталь будує репортаж. Вона може змінити настрій, посягати на довіру чи викликати симпатію» [3, с. 60], додає медіатексту переконливості, є маркером достовірності, посилює емоційне сприйняття матеріалу. «Навіть одна, але яскрава, виразна подробиця – іноді за допомогою ефекту несподіваності – змушує глядача зупинитися, значно посилює концентрацію його уваги та через асоціативні зв'язки покращує рівень сприймання та запам'ятовування інформації» [1, с. 141]. Деталь в журналістському матеріалі виконує низку функцій. «За допомогою деталізації в екранній реальності можна наочно показати характерні ознаки соціальної дійсності, тенденції сучасності, розкрити особистість через деталізацію статусу, описати місце дії, відновити історичні події, висвітлити через властивості одного явища особливості іншого. У цьому разі завдання журналіста – подати всі обрані деталі так, щоб вони набували багатозначного та об'ємного естетичного смислу» [1, с. 142]. В медіатекстах деталізація також реалізовує прикладні

завдання: «композиційної побудови, розробки конфлікту, створення сценарного ходу, лейтмотиву, символічної та метафоричної площин матеріалу, вираження авторської позиції тощо» [1, с. 142].

Важливу комунікативно-функціональну роль деталей відіграє у телевізійному новинному дискурсі, зокрема в репортажах на воєнну тематику. За допомогою ретельно обраних, або часто випадкових та ситуативних деталей автор може докладніше передати побачене та своє враження від того, про що розповідає: атмосферу, динаміку подій, думки, мотиви, образи, внутрішні рефлексії героїв тощо, таким чином актуалізовано не лише «ефект присутності» глядача на місці знімання, а й «ефект співучасті», коли глядач співпереживає з героями репортажу, проникається емоціями автора. До прикладу: *«Посеред усього жахиття йще працює крамниця...Здається, у цьому місті (Бахмуті – А.К.) головне не вижити, а просто не здурити від голосних канонад»* («1+1», 20.01.2023). На прикладі контрасту «зовнішній світ – крамниця», а саме обстріляного та понівеченого міста і продуктового магазину, в якому працюють люди, незважаючи на постійні обстріли, якраз крамниця виконує роль важливої деталі, яка нагадує, що тут все ще вирує життя, а продавчині переконують, що не можуть залишити місто, бо потрібні його мешканцям, тим, хто попри небезпеку через певні обставини не виїхав. Отже в цьому фрагменті нашаровуються різні аспекти однієї деталі: автор через конкретні факти передає об'єктивну реальність, водночас надаючи контексту емоційної забарвленості.

За технічною реалізацією виокремлюють три види деталей: вербальні, вербально-візуальні та візуальні. Словесна деталізація за допомогою чітко та влучно описаних подробиць, нерідко крізь призму порівнянь та контрастів, допомагає телеглядачеві цілісно осягнути певну проблему або подію, часто слугує доказом, аргументом сказаного. Наприклад: *«Заїжджаємо в таку зону неприємну (в Бахмуті – А. К.). Тут нещодавно було кладовище з машин [...]»* (з інтерв'ю з військовим) (hromadske, 19.04.2023).

Зображальну деталь використовують задля досягнення «ефекту присутності», динамічності матеріалу: «щоб показати подію в динаміці, репортеріві необхідно у центр твору поставити найяскравіші та емоційно насичені моменти. У такому разі можна використовувати деталі-символи, що уособлюють важливу смислову одиницю події, явища, проблеми, чи ті, які зумовляють асоціації. Часто вони відображають позицію журналіста до сказаного» [1, с. 144], є прийомом емоційної інтенсифікації повідомлення. Наприклад: *синьо-жовта стрічка, черевик, уламок ракети, спалена техніка окупантів, вціліла ікона на згарищі серед попелу, вирва на місці ракетного удару,*

закривавлений брелок з логотипом Євросоюзу, кров, дитячі іграшки, вистріляні гільзи, шеврони, татуювання, надписи на стінах будівель, де утримувались полонені, пташки, які їдять з рук військових тощо. Візуальна деталь надає ексклюзивності телевізійному відеоряду.

Задля досягнення «ефекту наочності» використовують також прийоми вербально-візуальної деталізації. Передусім це закадровий текст та відеоряд, стендапи журналістів: *«Усі мешканці навколишніх будинків давно виїхали. Його (героя матеріалу – А.К.) проводить лише сусідський контужений, побитий війною кіт»* («1+1», 6.04.2023), *«Ось будинок, люди з якого також відмовлялись евакуювуватись, переконували, у них надійний дім з бетонним перекриттям. Цим перекриттям їх і привалило. Троє загинули»* («1+1», 6.04.2023), *«А тепер гляньте скільки гільз. І он це на землі скільки [...] Тут десь п'ять сотень. Це за три дні. І ви кажете це так, не щільно?»* («24 канал», 31.12.2022), *«У сутінках. Глибоко темної пори. На самім світанку. І неодноразово просто серед білого дня...»* (про безперервні обстріли) («1+1», 14.03.2023), *«На одній із міських вулиць російська касета із ракетного урагану розірвалась просто на автошляху. Серйозних поранень зазнав кермувальщик автівки, що розвозив продукти по тутешнім крамницям. Машину зрешетили осколками...»* («1+1», 14.03.2023), *«Це в'їзд в Авдіївку. Залишатися надовго тут поліцейські нам не радили. Але не показати цього ми вам не можемо. Ось – «Авдіївка – це Україна» і повішаний Путін. На жаль, поки що манекен»* («1+1», 6.04.2023). Кожен з цих фрагментів містить ключову деталь, яка надає тексту інформаційно-емоційної виразності, а іноді спонукає до певних дій (наприклад до евакуації з небезпечних місць): контужений кіт, бетонна плита, вистріляні гільзи, обстріляний автомобіль із закривавленим салоном, в'їзний знак «Авдіївка – це Україна». Чимало важливих та другорядних деталей містять синхрони – інтерв'ю з військовими, місцевими мешканцями, які живуть в зоні активних бойових дій. Наприклад з розповіді мешканки прифронтового Лиману після чергового обстрілу: *«Все було чорне. Лампадка тут стояла, там стояла, на коридорі. Все в чаду [...]»*. Ключова деталь – чорний дим. Вона занурює в атмосферу події, додає динаміки контексту, передає емоції героїв, змальовує реалії війни. Деталізовані образи через призму інтерв'ю з людьми, безпосередньо дотичними до воєнних дій, відображають і певну психологічну складову, адже транслюють травматичний досвід людини та намагання впоратись з ним. Образи худючих, виснажених полонених, які після звільнення зі сльозами на очах цілують українську землю, жадібно та з особливим трепетом їдять українські яблука теж насажені особливим символізмом, бо відображають ідеологічну, ментальну

прірву між двома світами, а також показують жорстоку реальність, в якій опинились українці. Чимало користувачів інтернету після оприлюднення фото звільненого з російського полону українського захисника з яблуком, почали писати в соцмережах, що відтепер в них яблука будуть асоціюватись зі звільненням, свободою.

Деталізація в телевізійному репортажі посилюється також лінгвістичними маркерами актуалізації уваги: «ось так», «ось тут», «як бачите», «це...» тощо («ось вона, ціна, яка платиться за українську свободу») («1+1», 12.07.2022), «зараз можемо побачити для чого хлопцям на війні позашияховик. Ми б тут ніколи не проїхали на звичайній машині» («24 канал», 31.12.2022), «А так звучить напрямок Новопавлівський неподалік від Вугледара» («24 канал», 31.12.2022), «Так виглядає Бахмут. Ось такі звуки ми чуємо фактично кожну секунду» («1+1», 19.01.2023), «Ось так виглядає нині дорога до Бахмуту. На під'їзді до міста немає жодного цілого будинку» («1+1», 6.04.2023), «Це – Авдіївка. Самісінський центр. Це – ТРЦ «БУМ». Хоча після багатьох «бумів» останніх місяців впізнати це місце і взагалі всю Авдіївку дуже важко» («1+1», 6.04.2023), «Ось такі подарунки прилітають на подвір'я (про снаряди)» («1+1», 6.04.2023). Виокремлюємо також екстралінгвальні чинники: паузи, плач, крик, зітхання, стогони поранених, вигуки, інші звукові ефекти, зокрема звуки від вибухів, музичний супровід, операторські та монтажні прийоми: наближення, статичні кадри після динамічних і навпаки, аналітичний монтаж тощо.

Отже, деталізація є одним з актуальних прийомів привернення глядацької уваги. «Деталь як елемент журналістського матеріалу надає йому достовірності, емоційної забарвленості, забезпечує діалог між автором та реципієнтом. Деталь підсилює чутливість медіатексту, композиційно довершує і пояснює певні його частини, надає значення, підкреслює і пояснює сюжетні лінії» [4, с. 102], пробуджує асоціативне мислення, документує реальність, що надважливо в сучасних умовах. Деталізація актуалізує такі прийоми в контексті сприймання медіатексту як «ефект присутності», «ефект наочності», «ефект розпізнавання», які допомагають зануритись в атмосферу події та володіють потужним інформаційно-емоційним та аргументаційним потенціалом.

Література:

1. Бурдіна Е. Прийом деталізації в українських інформаційно-публіцистичних телепроектах. *Вісник ХДАК*. Випуск 49. 2016. С. 139–148.

2. Лісневська А. Мистецтво телевізійного репортажу : навч.-метод. посіб. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 190 с.

3. Павлів В. Репортаж: між фактами та емоціями. Практичний посібник для журналістів. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2015. 120 с.

4. Табінська І. Деталь у журналістському матеріалі на воєнну тематику. *Журналістика майбутнього: виклики, тенденції, перспективи розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 18–19 жовт. 2022 р.). Львів : Простір-М, 2022. С. 103–106.